

*Віктор Павлович Тимошук,
старший науковий співробітник відділу проблем
державного управління та адміністративного права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0000-0001-6109-0909*

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Від часу відновлення незалежності й донині Україна розбудовує нове законодавство в усіх галузях. Однієї з найбільших трансформацій зазнало законодавство адміністративне, адже воно потребувало цього об'єктивно. На нинішньому етапі важливо і вже можливо визначити, які ж чинники мали ключовий вплив на такий розвиток. Це не лише ретроспективна оцінка, а й можливість спрогнозувати тенденції та перспективи. Також ці чинники об'єктивно впливають на ефективність реалізації законодавства.

Натепер оцінка розвитку адміністративного законодавства сучасної України, доктрини адміністративного права, практики правозастосування дає змогу виразно виділяти визначальний позитивний вплив щонайменше трьох ключових чинників: 1) сам факт відновлення незалежності України та демократичний вектор розвитку нашої держави; 2) вплив ідеї (ідеології) людиноцентризму; 3) європейський вибір України та європеїзація адміністративного права. З високим рівнем впливу можуть виділятися також такі чинники, як: розвиток ринкових відносин, децентралізація публічної влади, а також нині – цифровізація. Дуже вагомий вплив, безумовно, чинить такий фактор, як повномасштабна війна та особливий правовий режим – воєнний стан.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На різних етапах розвитку провідні українські адміністративісти досліджували, а в окремих випадках – навіть самі формували чинники впливу на розвиток адміністративного законодавства, адміністративного права.

У цьому контексті серед спрямовуючих чинників потрібно виокремлювати ідею, що стала для багатьох фахівців, починаючи від її автора в Україні В. Авер'янова, ідеологією розвитку сучасного адміністративного права та відповідно й адміністративного законодавства – людиноцентризм.

Вплив цього чинника, а також інших чинників, у тому числі зумовлених демократичним розвитком країни, європеїзацією адміністративного права, децентралізацією публічної влади, досліджували О. Андрійко, І. Голосніченко, Ю. Битяк, В. Колпаков, Є. Кубко, В. Нагребельний та інші вчені. Деякі з цих напрямів також досліджувалися такими фахівцями, як Р. Мельник, О. Радишевська, А. Школик та ін.

Зокрема, періодично до питання чинників, які впливають на розвиток не тільки адміністративного законодавства, а загалом адміністративного права, звертається Є. Кубко, виділяючи такі чинники, як глобалізація; тенденція до подальшої приватизації державного майна; суттєва участь громадян у вирішенні публічних справ; диджиталізація, поширення військових конфліктів [1, с. 19]. У ще одній праці, де вчений пропонує періодизацію розвитку адміністративного права, велика увага приділяється впливу «людиноцентристської концепції адміністративного права та адміністративної діяльності» [2, с. 22].

Важливо, що питання чинників (зокрема, у контексті формування змісту системи адміністративного права), у тому числі з виділенням таких «зовнішніх чинників», як Конституція України; концепція людиноцентризму; європейська інтеграція України розвиваються в останніх підручниках адміністративного права [3, с. 83–85]. Ці праці, роботи інших дослідників дають змогу виді-

лити спільні погляди, а також окремі розбіжності на чинники, що впливають на розвиток адміністративного законодавства, адміністративного права.

Мета статті. Метою дослідження є визначення ключових чинників впливу на формування адміністративного законодавства сучасної України, на ефективність його реалізації, перспективи і виклики розвитку в майбутньому.

Завданнями дослідження є:

- 1) визначення ключових чинників, які вплинули на формування адміністративного законодавства незалежної України, зокрема, з особливою увагою до таких чинників, як сам факт незалежності та демократичний вектор розвитку країни, ідея / ідеологія людиноцентризму, євроінтеграція;
- 2) прогнозування впливу нових чинників, у тому числі таких, як децентралізація, цифрова трансформація, безпекові виклики, визначення майбутніх тенденцій і викликів, зумовлених відповідними чинниками.

Основні результати дослідження. 1. Першим чинником, що вплинув на розвиток адміністративного законодавства є, безумовно, **відновлення незалежності України та демократичний вектор розвитку нашої країни**. Практичні потреби в побудові власної системи врядування, у тому числі на основі моделі організації публічної влади, закладеної у Конституції України, об'єктивували формування передусім організаційного (устrojового) законодавства. Опираючись на наявні доктринальні розробки, вивчаючи зарубіжний досвід, в Україні було закладено принцип розподілу влади, визначено місце виконавчої влади у системі публічної влади, запроваджено місце самоврядування тощо. У Концепції адміністративної реформи в Україні 1998 року [4] було закладено системне бачення та комплекс заходів для розвитку ефективної системи врядування. При цьому демократичний характер Української держави спонукав до розробки і впровадження якісно нової моделі відносин: розмежування політичних і адміністративних посад у виконавчій владі, розбудови державної служби на засадах професійності та політичної нейтральності, виділення функцій формування політики для Кабінету Міністрів і міністерств та її відмежування від функцій реалізації політики для інших центральних органів виконавчої влади і т. д. Ці та інші підходи, заходи з їх реалізації поступово закладали інституційний фундамент держави.

Відповідні закони щодо організації виконавчої влади та державної служби були ухвалені з-поміж перших у незалежній Україні. Це, зокрема, перший Закон України «Про державну службу» 1993 року, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997 року, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» 1999 року. До цього переліку можна також віднести Закон України «Про Кабінет Міністрів України» 2007 року (попри багаторазові вето) із збалансуванням редакції у 2008 році. У менш демократичних умовах було прийнято Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» 2011 року, а відповідний європейським стандартам Закон України «Про державну службу» було ухвалено у новій редакції у 2015 році.

Отже, фіксує вплив першого чинника – незалежність України і демократичний вектор розвитку, можемо відзначити, що він був визначальним для розвитку адміністративного законодавства у перші два десятиліття розбудови нашої держави. Найбільше він проявив себе саме в інституційній (організаційній) частині. І в цьому контексті, безумовно, треба завжди відзначати фундаментальну важливість Конституції України, яка заклала демократичні засади розвитку нашої країни, основні елементи системи публічної влади. Вплив цього чинника залишається актуальним, про що свідчить потреба подальшого розвитку системи публічної адміністрації, у тому числі зафіксована в останній Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки.

2. **Людиноцентризм**, на нашу думку, став тим чинником, що найбільш суттєво вплинув на сутнісну зміну вітчизняного адміністративного права та відповідно – адміністративного законодавства, особливо в частині відносин публічної адміністрації з приватними особами (громадянами і суб'єктами господарювання). Автором і натхненником ідеї людиноцентризму (у його розумінні – навіть ідеології) в адміністративному праві був В. Авер'янов. Його позиція про людиноцентричний, сервісний характер адміністративного права пронизувала більшість праць вченого. В одній з перших наукових доповідей на цю тему у 1999 році В. Авер'янов разом з О. Андрійко та І. Голосніченком зазначали, що, «зважаючи на загальну спрямованість перетворень в Україні, можна стверджувати, що будь-яка абсолютизація владно-управлінського, а тим більше примусово-карального призначення адміністративного права, є необґрунтованою і неприйнятною. Натомість адміністра-

тивне право, за своїм глибинним призначенням, має визначатись не тільки як «право державного управління», а також – *головним чином* – як «*право забезпечення і захисту прав людини*» [5, с. 9] (виділено мною. – Авт.). Заперечуючи абсолютизацію двох аспектів суспільного призначення адміністративного права (управлінського та «карального»), В. Авер'янов наголошував, що «таке уявлення консервує властиву тоталітарному суспільству ідеологію «панування держави» над людиною, в якій людині відводиться лише місце керованого об'єкта <...> Ця застаріла ідеологія вже не відповідає визначеній Конституцією України (ст. 3) принципово новій ролі держави у відносинах людиною... – ідеології «служіння держави» інтересам людини» [6, с. 9]. У 2003 році В. Авер'янов продовжував розвивати свою думку, і підсумував, що «в узагальненому вигляді *адміністративне право* – це аж ніяк не «*управлінське право*», а *головним чином «публічно-сервісне право*», тобто право спрямоване на обслуговування потреб та інтересів приватних осіб у їхніх стосунках з органами публічної адміністрації» [7, с. 29]. Нині можна як повністю погодитися з цією позицією, так і збалансовувати її тим фактором, що одночасно адміністративне право покликане також захищати публічні інтереси. Але на той час, та й донині, ця ідея, кардинальна зміна поглядів була дійсно життєво необхідною для України.

Ця ідея постійно обговорювалася на наукових форумах, у науковій літературі, реалізовувалася в документах політики, спрямованих на реформування «системи державного управління», зокрема, була відображена у вже згаданій Концепції адміністративної реформи в Україні [4]. Саме у цій Концепції було поставлено завдання «запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних та громадських (управлінських) послуг».

Через майже п'ятнадцять років Ю. Битяк, обґрунтовуючи публічний характер адміністративного права, теж констатував, що його (адміністративного права) «орієнтованість у нових умовах людиноцентристська, тобто на людину, громадянина, забезпечення прав і свобод, їх захист з боку держави...» [8, с. 11].

В. Нагребельний вказує, що «українське адміністративне право (і відповідно законодавство), як відомо, істотно відрізняється від адміністративного права європейських країн насамперед своїм змістом, «духом» і змістовно-цільовою спрямованістю: у країнах Європи воно передусім спрямовано на забезпечення прав і законних інтересів громадян, їх ефективний захист, а у нас – насамперед на задоволення потреб держави, державного управління, публічної влади (а фактично – державного апарату та чиновників). Саме у цьому, на нашу думку, полягає принципова відмінність між європейським і вітчизняним правом. Тому зусилля теоретиків і практиків-адміністративістів мають спрямовуватись на подолання цієї відмінності» [9, с. 11].

Цієї ідеї вітчизняне адміністративне право потребувало об'єктивно. Але не лише на рівні ідеї, а й у практичній реалізації. Першим проявом такої реалізації став інститут адміністративних послуг, врешті, зафіксований навіть на рівні Закону України «Про адміністративні послуги» [10]. Так ідея почала втілюватися у практиці, у тому числі у правозастосування, зокрема, через створення центрів надання адміністративних послуг, зміну підходів до регулювання відносин з надання адміністративних послуг та інші зміни.

Водночас вчені пропонували не спинятися лише на цих відносинах. Р. Мельник наголошував, що «було б не зовсім правильно обмежувати сферу дії людиноцентризму лише «публічно-сервісною» складовою діяльності публічної адміністрації. Названу концепцію необхідно розглядати як універсальну вимогу, спрямовану на публічну адміністрацію, а якщо так, то будь-який напрям її функціонування не може бути виведеним за межі її дії. Примус також може та повинен мати людське обличчя» [11, с. 18]. Нині можна стверджувати, що і ця теза є перспективною, зокрема, у контексті впровадження стандартів загальної адміністративної процедури, навіть в інституті адміністративної відповідальності.

Натепер можна констатувати, що досягнуто значних реальних результатів у реалізації людиноцентризму в адміністративному законодавстві, адміністративній практиці, зокрема, завдяки інститутам адміністративних послуг та загальної адміністративної процедури. Це вже дуже вагомі здобутки, адже адміністративні послуги є однією з наймасовіших сфер відносин «держави (публічної адміністрації) з приватними особами», адже їх лише через ЦНАП надається кілька десятків мільйонів на рік. Ще більше вплив людиноцентризму досягається завдяки Закону України «Про адмі-

ністративну процедуру» [12], адже він охоплює практично усі сектори публічного адміністрування та усі напрями діяльності (функції) публічної адміністрації: як надання адміністративних послуг, так і справи за ініціативою адміністративних органів (тобто й інспекційну діяльність, притягнення до адміністративної відповідальності тощо).

3. Третім ключовим чинником розвитку адміністративного законодавства можна вважати європейський вектор розвитку нашої держави, курс на європейську інтеграцію України, **європеїзацію** адміністративного права. Європеїзація стала особливо затребуваною після 2004 та 2014 років. Про вплив європейського чинника у 2014 році влучно наголосив В. Нагребельний: «Істотна модернізація вітчизняної адміністративно-правової сфери – це не просто далекосяжний намір чи бажання, а нагальна життєва необхідність, яка органічно пов'язана з євроінтеграційним вибором України...» [13, с. 24]. При цьому курс на європейську інтеграцію вже вплинув і впливатиме як на інституційні питання організації публічної адміністрації (у тому числі на питання формування державної політики, державної служби тощо – хоча у цій частині є високий рівень автономії держав – членів ЄС), так і на впровадження загальної адміністративної процедури. Якщо раніше про характер конкретних змін йшлося на рівні умовних європейських «стандартів», що базувалися переважно на актах м'якого права Ради Європи, у зв'язку з кандидатуванням на членство в ЄС, та самим регулюванням у ЄС цей вплив став набувати все більш імперативного характеру. Зокрема, нині потрібно передусім зважати на Хартію фундаментальних прав ЄС [14], зокрема, її статтю 41 «право на належне (добре) адміністрування». Фактично це «стандарт» загальної адміністративної процедури, включаючи право особи бути вислуханою, обов'язок адміністрації мотивувати свої негативні рішення тощо є обов'язковим мірилом і для нашої країни.

Отже, практична реалізація курсу України на членство в ЄС стали щоденним завданням для політиків, публічних службовців, науковців, адже від ЄС Україна отримує дуже чіткі рекомендації щодо кроків для подальшого розвитку публічної адміністрації [15], а значить і адміністративного законодавства. Сьогодні це також питання безпеки нашої держави, оскільки євроатлантичний вибір буде легше забезпечити державі, що є членом ЄС, відповідає стандартам демократії, верховенства права, належного врядування.

У контексті цього чинника треба відзначити надзвичайну актуальність, цінність і комплексність праці О. Радишевської, присвяченої європеїзації адміністративного права [16]. Серед іншого, у ній досліджуються та системно розкриваються питання методологічних засад європеїзації адміністративного права (у тому числі концепції належного врядування (*good governance*) і належної адміністрації (*good administration*)).

Відкриття переговорів про членство України в ЄС (після рішення Європейської Ради у грудні 2023 року), амбітні плани України якнайшвидше вступити до ЄС означають, що нам потрібно все більше зближуватися з ЄС та його країнами-членами. Для України це шанс провести належні реформи та стати частиною великої сім'ї країн західної політичної і правової культури.

4. Четвертим чинником, що на перший погляд може здаватися не таким визначальним, та навіть дискусійним для частини представників юридичної науки, є чинник **децентралізації** публічної влади. Прикметно, що ще 1999 року В. Авер'янов також разом з О. Андрійко, І. Голосніченком вказували, що «ще одна суттєва риса нового погляду на зміст предмета адміністративного полягає у включенні до цього змісту суспільних відносин, що складаються у сфері управління в межах реалізації не лише державної, а в цілому *публічної влади*, складовими частинами якої є державна влада та *місцеве самоврядування*» [5, с. 11–12]. Тобто вже тоді було закладено цілком правильне розуміння, що ця система включає як державну виконавчу владу, так і місцеве самоврядування.

Звісно, у питанні формування представницьких органів місцевого самоврядування є конституційно-правова складова (вибори місцевих депутатів і голів; питання місцевої демократії тощо). Проте діяльність виконавчих органів місцевих рад, здійснення ними як власних, так і делегованих державою повноважень належить до регулювання адміністративним законодавством. Служба в органах місцевого самоврядування (ОМС) також ґрунтується на тих же засадах, що й державна служба – професійності, політичної нейтральності тощо. Тож і це законодавство має та вже розвивається на єдиних підходах.

Ще очевидніше ця спільність відносин і належність до галузі адміністративного права проявляється у відносинах публічної адміністрації з приватними особами. Адже за надання адміністра-

тивних послуг відповідають і органи виконавчої влади, і ОМС. ЦНАП – це утворення місцевого самоврядування, хоча й на вимогу держави. Делегування повноважень з надання адміністративних послуг також ілюструють, що державна виконавча влада і місцеве самоврядування (особливо виконавчі органи) є двома стовпами (підсистемами) однієї системи – публічної адміністрації. Ці повноваження «перетікають» як від виконавчої влади до компетенції ОМС (наприклад, у питаннях реєстрації: актів цивільного стану, місця проживання, прав на нерухоме майно тощо), так і навпаки (як-от, у питаннях соціального захисту).

Нарешті, загальна адміністративна процедура і власне сам Закон України «Про адміністративну процедуру» тут можуть бути вагомим аргументом, що вказує на належність місцевого самоврядування до публічної адміністрації, і відповідного правового регулювання – до адміністративного права. Для ЗАП і органи виконавчої влади, і ОМС, у функціональному та в інституційному плані є «адміністративними органами» [9, ч. 1 ст. 1, п. 1 ч. 1 ст. 2].

Тож надалі розглядати питання виконавчої влади і місцевого самоврядування в адміністративному законодавстві треба тільки узгоджено.

5. Ще двома чинниками впливу, які варто враховувати, є чинник становлення приватної власності та ринкової економіки в нашій країні, а також чинник цифровізації. Перший з них, безумовно, мав вплив і на адміністративне право. Адже приватні суб'єкти господарювання потребували захисту від потенційного свавілля органів влади. Це стосувалося не лише судового захисту (хоча тут адміністративна юстиція є дуже важливим механізмом захисту, особливо у відносинах з «контролюючими органами», такими як ДПС та ін.). Проте брак регулювання загальної адміністративної процедури стимулював прискорений розвиток спеціального законодавства у 2000-і роки, коли було реалізовано багато розробок в окремих галузях законодавства (зокрема, підприємницького). Тоді було прийнято низку «загальних» / «рамкових» законодавчих актів, серед яких закони України: «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (перша редакція від 1 червня 2000 року № 1775-III; та вже чинний Закон «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII); «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» 6 вересня 2005 року № 2806-IV, «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V. Ці законодавчі акти адміністративно-правового характеру закладали певний напрям у регулюванні відносин «держава – особа» (де «особа» – суб'єкти господарювання). Так був реалізований запит бізнесу, на більшу визначеність у відносинах з державою. Цей чинник теж вплинув на рівні секторального законодавства (земельного, містобудівного і т. п.). Іноді у цих законах були явні перекоси в інтересах приватних осіб, навіть на шкоду публічним інтересам. Нині ж для доктрини і практики адміністративного права, треба визначати перспективи – зокрема, у напрямі збалансування захисту прав приватних суб'єктів господарювання з захистом публічних інтересів, раціонального розподілу повноважень між публічною адміністрацією (яка повинна мати мандат приймати негативні адміністративні акти для відновлення законності) та судами (що не повинні «підміняти» адміністрацію, а мають втручатися за ініціативою приватної особи лише за потреби вирішення спору).

Вплив такого чинника, як цифровізація (цифрова трансформація) наразі ще повністю не розкрито. Проте цей вплив уже є дуже відчутним в Україні, де цифровізація є пріоритетним напрямом державної політики з 2019 року. Цей чинник особливо вагомо впливає на сферу адміністративних послуг, і його вплив тільки зростатиме. Водночас тут важливо наголосити на перспективах і викликах з точки зору адміністративного законодавства. Адже в цифровій комунікації держави з приватними особами мають забезпечуватися не лише більш очевидні питання захисту персональних даних, недискримінації за цифровими параметрами (щодо нецифровізованої частини суспільства), а й дотримуватися правові стандарти загальної адміністративної процедури, як-от: права особи бути заслуханою (право на участь) у разі прийняття негативного адміністративного акта; обмеження повної автоматизації вирішення справ, де є потреба залучення заінтересованих осіб до провадження; обов'язки мотивувати негативні адміністративні акти, зазначати порядок їх оскарження тощо.

6. Нарешті, останнім чинником, що об'єктивно впливає на розвиток адміністративного законодавства з 2014 року, і ще більше з лютого 2022 року, а також впливатиме на його розвиток у майбутньому та є найактуальнішим та найболючішим для українського суспільства і української дер-

жави, є безпековий чинник. Адже збройна агресія РФ проти нашої держави зобов'язує наскрізно враховувати безпекову складову як у регулюванні питань організації публічної адміністрації (зважаючи на особливості різних типів територій тощо), вирішенні питань персоналу (де в одних регіонах замість конкурсів, навпаки, мають працювати інструменти проактивного залучення, ротації, довгострокових відряджень тощо), так і в питаннях щоденного публічного адміністрування при наданні адміністративних послуг (з чинником обстрілів, обмеженого доступу до реєстрів тощо), а також при вирішенні інших справ громадян і суб'єктів господарювання. Ці питання мають належно розроблятися в науці для їх подальшого врегулювання в адміністративному законодавстві.

Висновки. Отже, питання розвитку адміністративного законодавства сучасної України, що перебуває у прямому зв'язку з формуванням адміністративно-правової доктрини та потреб практики правового регулювання організації публічної адміністрації, її відносин з приватними особами, залежить від таких факторів, як власне сам факт незалежності України, що визначив потребу розбудови власної системи врядування. Нерозривно факт незалежності треба розглядати з обранням Україною демократичного шляху розвитку, що зафіксовано і в нашій Конституції. Розмежування політичної та адміністративної влади, місцеве самоврядування, професійна та політично нейтральна публічна служба, судовий контроль за виконавчою владою у формі адміністративної юстиції – це нові здобутки України останніх понад тридцяти років.

Основним чинником, що кардинально вплинув на оновлення змісту та ціннісної складової адміністративного права загалом і відносини «державна – особа», є ідея / ідеологія людиноцентризму. У найбільш виразній формі ця ідея набула відображення передусім у двох нових для України інститутах – адміністративних послуг і загальної адміністративної процедури. Перший із них уже істотно змінив обличчя публічної адміністрації України, довів свою ефективність. Потенціал другого ще тільки розкривається, проте є фундаментальним для адміністративного законодавства. При цьому треба віднайти належний баланс у захисті прав людини та захисті публічних інтересів.

Чинник і власне напрям державної політики – європеїзація, курс на європейську інтеграцію України також вплинув і далі ще більше впливатиме як на інституційні питання організації публічної адміністрації, так і на регулювання її відносин з приватними особами. Практична реалізація курсу України на членство в ЄС є щоденним завданням для науковців і практиків.

Також треба відзначати й такі чинники, як децентралізація публічної влади (у тому числі утворення спроможних громад), розвиток ринкової економіки (що зумовило потребу захисту бізнесу від свавілля органів влади), а віднедавна ще й цифровізацію. Ці чинники впливали та впливатимуть на розвиток адміністративного законодавства, зокрема, на розподіл повноважень у межах публічної адміністрації, розподіл повноважень між публічною адміністрацією та судовими органами, підходи до регулювання взаємодії «державна – особа». При цьому цифровізація не є самоціллю, альтернативою децентралізації, та не має заперечувати правових стандартів належного публічного адміністрування.

Нині ж найбільший виклик для країни та чинник впливу на усі публічні галузі права – це збройна агресія проти нашої країни, що зобов'язує реагувати та адаптуватися й адміністративне законодавство.

Список використаних джерел

1. Кубко Є. Б. Адміністративне право і сучасний доктринальний плюралізм. *Проблеми розвитку адміністративного права і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів: зб. наук. праць. Матеріали Всеукраїнського «круглого столу» (Київ, 1 листопада 2019 р.)* / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. С. 16–20.
2. Кубко Є. Б. Адміністративне право України: ретроспектива майбутнього. *Адміністративне і фінансове право України в умовах сучасних реалій і викликів: теорія, практика, перспективи розвитку: зб. наук. праць. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2021 р.)* / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2021. С. 21–25.
3. Мельник Р. С. Чинники, які впливають на формування системи адміністративного права. *Загальне адміністративне право: підручник* / за загальною редакцією Р. С. Мельника. Видання друге. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 83–87.

4. Концепція адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810. *Офіційний вісник України*. 11.06.1999. № 21, стор. 32, стаття 943.
5. Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Голосніченко І. П. Концептуальні засади реформування українського адміністративного права. *Державне управління та адміністративне право в сучасній Україні: актуальні проблеми реформування (наукова доповідь)*. Київ, 1999. С. 6–13.
6. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа і адміністративне право. Адміністративна реформа для людини. Київ, 2011. С. 7–12.
7. Авер'янов В. Б. Характер предмета адміністративного права: уточнення доктринальної оцінки. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики* / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. С. 27–29.
8. Битяк Ю. П. Дискусійні питання сучасного адміністративного права / *Актуальні проблеми адміністративного права України: зб. наук. мат. круглого столу (15 травня 2014 р.)* / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С. 9–14.
9. Нагребельний В. П. Адміністративне право як складова реформаційних процесів в Україні: оновлення концептуальних підходів. *Розвиток адміністративного законодавства в умовах реформаційних процесів в Україні: зб. наук. праць. Матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 27 жовтня 2017 р.)* / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2017. С. 9–13.
10. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. *Голос України*. 06.10.2012. № 188.
11. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму в сучасній доктрині адміністративного права. *Сучасна адміністративно-правова доктрина захисту прав людини: тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 квіт. 2015 р.)*. Харків: Право, 2015. С. 18–21.
12. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. *Голос України*. 15.06.2022. № 137.
13. Нагребельний В. П. Окремі аспекти формування сучасної доктрини адміністративно-правового регулювання. *Актуальні проблеми адміністративного права України: зб. наук. мат. круглого столу (15 травня 2014 року)* / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. Київ, 2014. С. 22–27.
14. Charter of fundamental rights Of the European Union. 2010. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
15. Ukraine Report 2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en
16. Радишевська О. Р. Адміністративне право України в умовах європеїзації: монографія. Київ, 2020. 720 с.

References

1. Kubko Ye. B. Administratyvne pravo i suchasnyi doktrynalnyi pliuralizm. *Problemy rozvytku administratyvnoho prava i finansovoho prava v umovakh suchasnykh reformatsiynykh protsesiv: zb. nauk. prats. Materialy Vseukrainskoho «Kruhloho stolu» (Kyiv, 1 lystopada 2019 r.)* / za zah. red. O. F. Andriiko. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2019. S. 1–20.
2. Kubko Ye. B. Administratyvne pravo Ukrainy: retrospektyva maibutnoho. *Administratyvne i finansove pravo Ukrainy v umovakh suchasnykh realii i vyklykiv: teoriia, praktyka, perspektyvy rozvytku: zb. nauk. prats. Materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 11 lystopada 2021 r.)* / za zah. red. O. F. Andriiko. Kyiv: Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2021. S. 21–25.
3. Melnyk R. S. Chynnyky, yaki vplyvaiut na formuvannia systemy administratyvnoho prava. *Zahalne administratyvne pravo: pidruchnyk / za zahalnoi redaktsiieiu R. S. Melnyka*. Vydannia druhe. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2023. S. 83–87.
4. Kontseptsiiia administratyvnoi reformy v Ukraini. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 22.07.1998 r. № 810. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 11.06.1999. № 21, stor. 32, stattia 943.
5. Aver'ianov V. B., Andriiko O. F., Holosnichenko I. P. Kontseptualni zasady reformuvannia ukrainskoho administratyvnoho prava. *Derzhavne upravlinnia ta administratyvne pravo v suchasni Ukraini: aktualni problemy reformuvannia (naukova dopovid)*. Kyiv, 1999. S. 6–13.
6. Aver'ianov V. B. Administratyvna reforma i administratyvne pravo. Administratyvna reforma dlia liudyny. Kyiv, 2011. S. 7–12.
7. Aver'ianov V. B. Kharakter predmeta administratyvnoho prava: utochnennia doktrynalnoi otsinky. *Derzhavne upravlinnia: problemy administratyvno-pravovoi teorii ta praktyky* / za zah. red. V. B. Aver'ianova. Kyiv: Fakt, 2003. S. 27–29.

8. Bytiak Yu. P. Dyskusiini pytannia suchasnoho administratyvnoho prava. *Aktualni problemy administratyvnoho prava Ukrainy: zb. nauk. mat. kruhloho stolu (15 travnia 2014 roku)* / za zah. red. O. F. Andriiko. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2014. S. 9–14.
9. Nahrebelnyi V. P. Administratyvne pravo yak skladova reformatsiinykh protsesiv v Ukraini: onovlennia kontseptualnykh pidkhodiv. *Rozvytok administratyvnoho zakonodavstva v umovakh reformatsiinykh protsesiv v Ukraini: zb. nauk. prats. Materialy Vseukrainskoho kruhloho stolu (Kyiv, 27 zhovtnia 2017 r.)* / za zah. red. O. F. Andriiko. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. 2017. S. 9–13.
10. Pro administratyvni posluhy: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2012 roku № 5203-VI. *Holos Ukrainy*. 06.10.2012. № 188.
11. Melnyk R. S. Kontsepsiia liudynotsentryzmu v suchasni doktryni administratyvnoho prava. *Suchasna administratyvno-pravova doktryna zakhystu prav liudyny: tezy dop. ta nauk. povidoml. uchasn. nauk.-prakt. konf., m. Kharkiv, 17–18 kvit. 2015 roku*. Kharkiv: Pravo, 2015. S. 18–21.
12. Pro administratyvnu protseduru: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 roku № 2073-IX. *Holos Ukrainy*. 15.06.2022. № 137.
13. Nahrebelnyi V. P. Okremi aspekty formuvannia suchasnoi doktryny administratyvno-pravovoho rehuliuвання. *Aktualni problemy administratyvnoho prava Ukrainy: zb. nauk. mat. kruhloho stolu (15 travnia 2014 roku)* / za zah. red. O. F. Andriiko. Kyiv, 2014. S. 22–27.
14. Charter of fundamental rights of the European Union. 2010. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
15. Ukraine Report 2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en
16. Radyshevska O. R. Administratyvne pravo Ukrainy v umovakh yevropeizatsii: monohrafiia. Kyiv, 2020. 720 s.

Тимощук В. П. Ключові чинники розвитку адміністративного законодавства сучасної України

Стаття присвячена визначенню ключових чинників впливу на формування адміністративного законодавства сучасної України, яке зазнало кардинальних змін з 1991 року. Ці чинники також зумовлюють ефективність реалізації відповідного законодавства, тому їх розуміння та врахування є важливими не лише в історичному контексті. У статті виділяються такі найбільш вагомі чинники впливу, як сам факт відновлення незалежності України та демократичний вектор розвитку нашої країни; ідея (ідеологія) людиноцентризму в адміністративному праві; європейська інтеграція України та європеїзація адміністративного права. Також до вагомих чинників відносять такі, як: розвиток ринкових відносин, децентралізація публічної влади, цифровізація. Це нові можливості у питанні доступності послуг, ефективності здійснення повноважень та нові виклики, зокрема потреба гармонійного поєднання децентралізації та цифровізації. Розвиток ринкової економіки та приватної власності потребує також збалансованого регулювання як для захисту приватних осіб, так і для захисту публічних інтересів, у тому числі при розподілі повноважень між публічною адміністрацією та судовою владою. Фактор цифровізації не повинен: дискримінувати приватних осіб, порушувати правові стандарти загального належного публічного адміністрування. Безумовно, надвагомим чинником, що надалі впливатиме й на адміністративне законодавство, є безпековий чинник.

Ключові слова: адміністративне законодавство, чинники впливу, людиноцентризм, децентралізація, європеїзація, цифровізація.

Tymoshchuk V. P. Key Factors of Development of Administrative Legislation of Modern Ukraine

The article is devoted to the identification of key factors influencing the development of administrative legislation of modern Ukraine, which has undergone dramatic changes since 1991. These factors also determine the effectiveness of the implementation of the relevant legislation, and therefore their understanding and consideration are important not only in the historical context, but also in the prognostic context.

The article highlights the most significant influencing factors such as the very fact of restoration of Ukraine's independence and the democratic vector of our country's development; the idea (or even the concept or ideology) of human-centeredness in administrative law; Ukraine's European integration and Europeanization of administrative law. They relate to both institutional issues of organization of public administration and the part of administrative law that regulates relations between the state (public administration) and private individuals.

Other important factors in the development of administrative legislation and its implementation include the development of market relations; decentralization of public power (strengthening the capacity of local self-government, granting communities additional powers, etc. These are not only new opportunities in terms of accessibility of services and efficiency of the exercise of powers, but also new challenges, including the need to harmonize decentralization and digitalization. It is also important to ensure that the decentralization factor is taken into account in the development of all administrative legislation. The development of a market economy and private power also requires balanced regulation to protect both individuals and the public interest, including in the division

of powers between the public administration and the judiciary, and providing the executive branch with effective mechanisms to protect the public interest. The digitalization factor should not: violate personal data protection standards, discriminate against individuals based on the criterion of digital readiness, and violate legal standards of general administrative procedure (good public administration). Undoubtedly, the security factor is a crucial factor that will continue to influence the development of administrative legislation and its implementation. All of these issues are important not only in retrospect, but also have a prognostic value.

Key words: administrative legislation, factors of influence, human-centeredness, decentralization, Europeanization, digitalization.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-310-318